

Contra el feixisme

Umberto Eco

Traducció de Maria Llopis

ara
LLIBRES

IDEES

Títol original: *Il fascismo eterno*

Primera edició: abril del 2019

© Dels textos: La nave di Teseo Editore, Milano, 2018

© De la traducció: Maria Llopis, 2019

© d'aquesta edició:

Ara Llibres, sccl

Pau Claris, 96, 3r 1a

08010 Barcelona

www.aralibres.cat

L'equip editorial de Som Ara Llibres que ha treballat en aquest volum està integrat per Marta Abella, Miquel Adam, Mariona Cortadellas, Joan Carles Girbés, Sònia Herrera, Eduard Hurtado, Maria Mas, Alba Morcillo, Maika Pascual, Enric Rújula i Roser Sebastià.

Disseny de la col·lecció: www.setanta.es

Correcció: Gemma Garrigosa, M. Mercè Riu i Núria Puyuelo

Maquetació: Sistemes d'Edició

ISBN: 978-84-17804-09-1

Dipòsit Legal: B 7819-2019

som* ara llibres

Ara Llibres és un segell editorial de Som, una cooperativa que vol dotar la societat d'una indústria cultural i de comunicació innovadora i sòlida.

Perquè la cultura ens fa ser qui som: col·lectiu, societat, país.

Més informació: www.som.cat.

Aquest llibre s'ha imprès a Liberdúplex amb paper ecològic, òfset cru de 80 grams, i ha estat compaginat amb cos 11 de la tipografia Mercury Text G2. Tots els drets reservats als titulars del *copyright*.

som* la cultura de tots

Nota de l'autor

Contra el feixisme es va pronunciar en versió anglesa en un simposi que va organitzar el Departament d'Ital·lià i Francès de la Universitat de Colúmbia, el 25 d'abril del 1995, per celebrar l'alliberament d'Europa. Després va aparèixer amb el títol «Eternal Fascism» a *The New York Review of Books* (22 de juny del 1995) i va ser traduït a *La Rivista dei Libri* del juliol-agost del 1995 com a «Totalitarismo fuzzy e Ur-Fascismo» (versió que es diferencia de la que publico aquí només per alguns lleus reajustaments formals). Però cal tenir present que el text va ser pensat per a un públic d'estudiants americans i es va pronunciar els dies en què Amèrica havia estat sacsejada per l'atemptat d'Oklahoma City, i el descobriment del fet (gens secret) que als Estats

Units hi havia organitzacions militars d'extrema dreta. Per tant, el tema de l'antifeixisme adoptava unes connotacions concretes en aquelles circumstàncies, i la reflexió històrica pretenia fomentar una reflexió sobre els problemes d'actualitat en diferents països —més endavant la conferència va ser traduïda a molts altres idiomes i publicada en diversos diaris i revistes—. El fet que la conferència s'adrecés a joves americans explica per què s'hi donen informacions i detalls gairebé per a un nivell escolar sobre fets que un lector italià hauria de conèixer, i per què hi ha citacions de Roosevelt, al·lusions a l'antifeixisme americà o insistència sobre la trobada entre europeus i americans els dies de l'alliberament.

L'any 1942, quan tenia deu anys, vaig guanyar el primer premi dels Ludi Juveniles (un concurs de lliure participació obligada per a joves feixistes italians —és a dir, per a tots els joves italians—). Havia escrit amb un virtuosisme retòric sobre el tema: «Hem de morir per la glòria de Mussolini i el destí immortal d'Itàlia?». La meua resposta havia estat afirmativa. Era un noi espavilat.

Després, el 1943, vaig descobrir el significat de la paraula *llibertat*. Explicaré aquesta història al final del meu discurs. En aquell moment, *llibertat* no volia dir encara 'alliberament'.

Vaig passar dos dels meus primers anys entre les SS, feixistes i partisans, que es disparaven els uns contra

els altres, i vaig aprendre com esquivar les bales. No va ser un mal exercici.

A l'abril del 1945, els partisans van prendre Milà. Al cap de dos dies van arribar a la petita ciutat on vivia. Va ser un moment d'alegria. La plaça principal era plena de gent que cantava i hissava banderes i invocaven a crits en Mimo, el cap partisà de la zona. En Mimo, exmariscal dels carrabiners, havia estat amb els partisans de Badooglio i havia perdut una cama en una de les primeres batalles. Va aparèixer al balcó de l'Ajuntament, repenjat a les crosses, pàl·lid; amb una mà va intentar calmar la multitud. Jo era allà esperant el seu discurs, ja que tota la meva infantesa havia estat marcada pels grans discursos històrics de Mussolini, del qual a l'escola apreníem de memòria els fragments més importants. Silenci. En Mimo va parlar amb una veu ronca, gairebé no se'l sentia. Va dir:

—Ciudadans, amics. Després de tants sacrificis dolorosos... ja soc aquí. Glòria als caiguts per la llibertat.

Això va ser tot. I se'n va tornar cap a dins. La multitud cridava, els partisans van alçar les armes i van disparar

amb un posat festiu. Nosaltres, els nens, vam córrer a recollir els cartutxos de les bales, valuosos objectes de col·lecció, però també havia après que la llibertat de paraula vol dir 'llibertat de retòrica'.

Al cap d'uns dies, vaig veure els primers soldats nord-americans. Eren afroamericans. El primer ianqui que vaig veure era un negre, en Joseph, que em va fer conèixer les meravelles de Dick Tracy i de Li'l Abner. Els còmics eren a color i feien bona olor.

Un dels oficials (el major o capità Muddy) era hoste a la vil·la de la família de dues companyes meves d'escola. Em sentia com a casa en aquell jardí, on algunes senyores feien rotllana al voltant del capità Muddy, parlant un francès molt bàsic. El capità Muddy tenia una bona educació superior i sabia una mica de francès. Per tant, la meva primera imatge dels alliberadors nord-americans, després de tants rostres pàl·lids amb camises negres, va ser la d'un negre culte amb un uniforme de color verd i groc que deia:

—Oui, merci beaucoup Madame. Moi aussi j'aime le champagne...

Per desgràcia, hi faltava el xampany, però el capità Muddy em va donar el meu primer xiclet i vaig començar a passar-me el dia mastegant. De nit, el ficava dins un got d'aigua per conservar-lo fins l'endemà.

Al maig, vam sentir a dir que la guerra havia acabat. La pau em va causar una sensació curiosa. M'havien dit que la guerra permanent era la condició normal per a un jove italià. Durant els mesos següents vaig descobrir que la Resistència no era un fenomen únicament local, sinó europeu. Vaig aprendre noves i engrescadores paraules com ara *réseau*, *maquis*, *armée secrète*, *Rote Kapelle*, *gueto de Varsòvia*. Vaig veure les primeres fotografies de l'Holocaust, i així vaig entendre el que volia dir abans fins i tot de saber-ne la paraula. Em vaig adonar de què ens havíem alliberat.

Avui dia, a Itàlia, hi ha gent que es pregunta si la Resistència va tenir un impacte militar efectiu durant la guerra. Per a la meva generació, el tema no té cap mena de rellevància: vam entendre de seguida el significat moral i psicològic de la Resistència. Era motiu d'orgull saber que nosaltres, els europeus, no havíem esperat

l'alliberament d'una manera passiva. Crec que també per als joves nord-americans que vessaven el seu tribut de sang per la nostra llibertat era important saber que, darrere de les línies, hi havia europeus que ja pagaven el seu deute.

Actualment, a Itàlia, hi ha persones que diuen que el mite de la Resistència era una mentida comunista. És cert que els comunistes han explotat la Resistència com una propietat personal, ja que hi van fer un paper fonamental; però jo recordo partisans amb mocadors de diferents colors.

Enganxat a la ràdio, passava els vespres —amb les finestres tancades i l'enfosquiment general que convertia el petit espai al voltant de l'aparell en l'únic focus de llum— escoltant els missatges que Ràdio Londres transmetia als partisans. Eren alhora foscos i poètics («El sol surt una vegada més», «Floriran les roses»), i bona part eren «missatges per a la Franchi». Algú em va dir a cau d'orella que Franchi era el cap d'una de les agrupacions clandestines més poderoses del nord d'Itàlia, un home amb un valor llegendari. Franchi es

va convertir en el meu heroi. Franchi (el nom autèntic del qual era Edgardo Sogno) era un monàrquic, tan anticomunista que després de la guerra es va unir a grups d'extrema dreta i fins i tot va ser acusat d'haver col·laborat en un cop d'estat reaccionari. Però, què importa? Sogno continua sent el somni de la meva infantesa. L'alliberament va ser una empresa comuna per a gent de diferents colors.

A Itàlia avui hi ha gent que diu que la guerra d'alliberament va ser un tràgic episodi de divisió, i que ara ens cal una reconciliació nacional. El record d'aquells anys terribles hauria de ser reprimit. Però la repressió provoca neurosi. Si reconciliació vol dir compassió i respecte envers tots els qui van combatre la seva guerra de bona fe, perdonar no significa oblidar. Puc admetre fins i tot que Eichmann cregués sincerament en la seva missió, però no em sento capaç de dir: «D'acord, torna i fes-ho de nou». Nosaltres som aquí per recordar el que va passar i per declarar de manera solemne que *ells* ja no ho han de tornar a fer.

Però, qui són *ells*?